

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА І СОЦІАЛЬНА СПРАВЕДЛИВІСТЬ

Пасічніченко С. В.

*Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
м. Київ, Україна*

У статті розглянуто діалектичний зв'язок «справедливість людини – соціальна справедливість – право – законність»; проаналізовано в контексті історично-правового розвитку зміст принципу соціальної справедливості та правової справедливості; охарактеризовані причини, що породжують соціальну несправедливість в Україні; узагальнені напрями Уряду щодо подолання соціальної несправедливості на правовому рівні в Україні.

Ключові слова: держава, право, справедливість, правова справедливість, принципи соціальної справедливості, соціальна держава, рівність.

Україна сьогодні переживає складний і відповідальний період своєї історії як незалежна, демократична, правова та соціальна держава, в якій відбуваються процеси переосмислення та утвердження провідних принципів її розбудови. Розпочаті Урядом соціально-економічні реформи, зокрема трудова, податкова, бюджетна, пенсійна поки що позитивно не позначилися на рівні життя та добробуту населення.

В реальному житті тісний зв'язок між правовою та соціальною державою виявляється в тому, що вони у своїй діяльності орієнтуються на природне право, визначальну роль прав людини: якщо правова держава ставить за мету забезпечити конституційні політичні права людини, то соціальна держава покликана забезпечити її соціально-економічні права відповідно до вимог принципів соціальної справедливості.

Соціальна справедливість – один з основних принципів соціальної політики, поряд з правом на працю та винагородою, відповідальністю людини за її матеріальне становище [1, с. 283].

На сьогодні в світовій економічній науці існує дві концепції інтерпретації справедливості. Одна з них – концепція повної рівності: кожний член суспільства повинен отримувати однакову медичну допомогу при існуванні аналогічних захворювань, однаковий рівень освіти при рівних здібностях до навчання тощо. Інша інтерпретація відображена в термінах мінімальних стандартів: жодна людина не повинна мати дохід або рівень споживання нижчий визначеного суспільством мінімального рівня [2, с. 22-26].

Метою даного дослідження є всебічний аналіз теоретичного обґрунтування змісту принципу соціальної справедливості, з'ясування місця правової соціальної справедливості у суспільстві, окреслення основних напрямів практичної реалізації принципу соціальної справедливості як одного з основних принципів соціальної політики.

Діалектичний зв'язок «соціальної справедливості – права – законності» особливо яскраво проявляється у феномені правового суспільства та формуванні держави із соціально-орієнтованою економікою. У зв'язку з цим актуалізуються теоретичні дослідження ролі соціальної справедливості у вирішенні нагальних проблем розвитку нашої державності, подоланні кризового стану сучасного суспільства.

У працях, присвячених проблемам справедливості, науковці визнають, що дана категорія має міждисциплінарний характер і вимагає наукового аналізу представниками різних наук: філософії, соціології, етики, юриспруденції та ін. Ідея справедливості має вічний характер і досліджувалася протягом всієї історії розвитку людства: філософами Платоном, Арістотелем, Гегелем Г. В., Гроцієм Г., Кантом І., Марксом К.; представниками сучасної зарубіжної філософії політики та права – Гаєком Ф., Дарендорфом Р., Нозіком Р., Поппером К., Ролзом Д. Значний внесок у дослідження морального аспекту соціалістичної соціальної справедливості зробили радянські вчені Бербешкіна З. А., Давидович В. Е., Заславська Т. І., Пазенок В. С., Римашевська Н. М., Роговін В. З. та ін., правового аспекту (питання співвідносності соціальної справедливості та законності, злочину та кари, юридичної відповідальності тощо) – Баранов П., Боннер А. Т., Венгеров А. Б., Грінберг Л. Г., Керімов В. А., Керімова Н. І., Мальцев Г. В. та ін.

Одна з найбільш відомих спроб сформулювати раціональні принципи справедливості належать американському філософу Ролзу Дж. [3, с. 96-108]. На його думку, головна ідея теорії справедливості полягає у визнанні того, що «справедливість є основна чеснота соціальних інститутів, так само, як правда є основна чеснота системи мислення», тобто справедливість – це невід'ємна характеристика суспільства. Метою теорії справедливості є гарантування системного набору, що включає права, соціальні блага, обов'язки та відповідальність, а також логічних відносин між ними, що слугують надійним вказівником подальших дій. Пріоритетним в теорії справедливості є права вільних і рівноправних особистостей, а функцією держави є захист громадян і їх свобод.

Основними принципами справедливості Ролз Дж. визнає наступні: кожна людина повинна мати рівні права стосовно найбільш загальної системи рівних основних свобод; соціальні і економічні нерівності повинні бути організовані таким чином, щоб вони були б на користь найменш привілейованих, і були відкритими для кожного за умови справедливої рівності і можливостей.

Перший принцип називають «принципом свободи», першу частину другого принципу – «принципом розрізнень», а другу частину – «принципом рівних можливостей». Принцип свободи має пріоритет над іншими принципами, і він передбачає, що кожен має рівний доступ до системи базових свобод (політична свобода, свобода слова і зборів, свобода совісті і свобода думки, свобода особистості, яка включає свободу від психічного впливу і психічної атаки, свобода мати особисту власність і свобода від свавільного арешту та затримання), а загальна свобода, забезпечувана цією системою, повинна бути якомога ширшою. Принцип рівних можливостей вимагає, щоб посади, які приносять економічні та соціальні блага, були відкритими для всіх. Крім того, щоб усі політичні інститути забезпечували рівні можливості усім, хто має однакові кваліфікаційні характеристики і мотивацію. Принцип розрізнень у більшості випадків вимагає нерівного розподілу соціальних і економічних ресурсів.

сів. Цей принцип вимагає втручання держави у соціально-економічний порядок. Він також передбачає, що нерівності повинні бути усунені, коли вони здійснюються на благо найменш забезпечених членів суспільства. Даний принцип має відношення до інститутів, які розподіляють блага, статус, владу.

Досліджуючи втілення ідеї справедливості у правовій площині, Алексєєв Н. Н., Данильян О. Г., Кальной І. І., Нерсисянц В. С., визнають справедливість основоположною юридичною цінністю [4, с. 107]. На думку Алексєєва Н. Н., справедливість – це усвідомлення особою уявлень про належний порядок [5, с. 111-114, 119]; Кальной І. І. – справедливість охоплює обов’язкову рівність прав людей на здійснення своїх життєвих проєктів, відповідність між вкладеним і отриманим, заслугами та їх визнанням [6, с. 84]. Вчений як погоджується, що справедливість є моральним началом суспільного життя і має розглядатися як попередня умова здійснення усіх інших цінностей, що визначають орієнтири в життєдіяльності людини, так і визнає нормативну природу справедливості, яку відносить до компетенції практичного розуму. Мінімум справедливості в суспільстві гарантується правом.

Лойд Д., детально аналізуючи формальну справедливість, передбачає три взаємопов’язані концепції: по-перше, повинні існувати норми, які приписують, як потрібно поводитися із людьми в конкретних випадках; по-друге, ці норми повинні бути загальними за своїм характером, тобто передбачати, що будь-яка особа, що потрапляє у сферу їх дій, обов’язково дотримуватиметься їх (ці норми повинні застосовуватися або до всіх і кожного, або до певних категорій громадян, а не вибірково по відношенню до окремих індивідів); по-третє, справедливість потребує, щоб ці загальні норми застосовувалися безпристрасно, неупереджено, тобто щоб відповідні установи, що їх виконують, застосовували без будь-якої дискримінації, примусу, поблажок [7, с. 239]. При цьому вчений розмежовує формальну справедливість і реальну. Для досягнення реальної або конкретної справедливості потрібно доповнити формальні вимоги справедливості: принципом розподільності, правом справедливості.

Під правою справедливістю Малахов В. П. розуміє високу внутрішню узгодженість правової міри і того, до чого вона закликає, з чим пов’язує сподівання правової істини [8, с. 127].

Правова справедливість виражається у відновленні справедливості в рамках і в формах вже існуючих і визнаних в суспільстві, а не створюваних кожного разу по-новому, як це відбувається у сфері моралі.

Прийняття справедливого рішення на рівні суспільства полягає в урахуванні суперечливих інтересів різних людей, соціальних груп, прошарків й відшкодуванні збитків. Соціальна справедливість – це компроміс інтересів окремих людей і соціальних груп. Не пригнічення одних інтересів іншими, не конфронтація людей, а знаходження згоди, компромісу, що формують сутність управління суспільством в сучасних умовах. Функції права як засобу соціального компромісу повністю відповідають природі справедливості. Ідея справедливості пізніше все більше деталізується при розробці окремих законів і закріплюється у нормах, що є правовими. Так, справедливість, будучи нормативно закріпленою, втілюється у всі сфери суспільних відносин. У розподільних відносинах справедливість є відповідністю між діями громадянина, його трудовим внеском та відповідною реакцією суспільства.

Справедливість є ширша за право. Специфіка права як соціального явища полягає у тому, що воно покликано внести порядок у суспільні відносини і закріпити цей порядок. Ті справедливі ідеї, які набули нормативного закріплення в законі і були втілені в життя, стали правом [4, с. 125].

У класичній європейській свідомості відображена «триєдина формула справедливості» [9, с. 769], яка включає три базові компоненти справедливості в залежності від розподілу благ:

1. Зрівнювальна справедливість, яка передбачає, що відносини між соціальними суб'єктами носять егалітарний характер, і кожен з них має рівні права і обов'язки в межах, визначених договором.

2. Розподільна справедливість, тобто та, що передбачає наявність певної суми благ чи прав, які слід розподілити між суб'єктами. Вихідною позицією тут виступає природна рівність людей.

3. Відплатувальна справедливість, що розповсюджується на галузь покарання за правопорушення і виражається як рівність всіх перед законом.

Поява Всесвітнього дня соціальної справедливості пов'язана з рішенням Генеральної Асамблеї ООН, яка 26 листопада 2007 року оголосила про започаткування цього міжнародного свята. Підґрунтям для цього стала Декларація МОП про соціальну справедливість заради справедливої глобалізації, в якій наголошується, що країни-члени ООН мають впроваджувати програми гідної праці з чотирма стратегічними цілями: створення робочих місць, соціальний захист, соціальний діалог і фундаментальні принципи й права у сфері праці.

Саме тому Указом Президента від 04.11.2011р. № 1021 «Про День соціальної справедливості» [10] проголошено щорічне відзначення в нашій державі 20 лютого Всесвітнього дня соціальної справедливості, метою якого є акцентування уваги суспільства, органів державної влади, суб'єктів господарювання, громадських організацій на вирішенні питань соціальної справедливості та соціального захисту, подолання бідності, забезпечення повної зайнятості, гідної праці, гендерної рівності, соціального добробуту і в цілому у соціальній справедливості для всіх громадян України.

Соціальна справедливість – це міра рівності (нерівності) життєвого становища людей, класів і соціальних груп, що об'єктивно зумовлюються рівнем матеріального та духовного розвитку суспільства [11, с. 368].

Міра рівності виражається в матеріальних та духовних благах, які надходять у повне розпорядження людей. Але це не означає зрівнялівки у споживанні, а встановлення і дотримання для всіх чітко визначених критеріїв.

Критеріями соціальної справедливості є вільний вибір господарської діяльності на основі визнання багатоманітності форм власності; створення однакових правил господарювання на засадах ринкової економіки. Це означає усунення різних цін на однакову продукцію і дію ринкової ціни, яка створює рівні умови реалізації продукції і послуг для всіх форм господарювання; рівне право одержувати винагороду за кількість і якість затраченої праці з урахуванням кінцевих результатів виробництва, незалежно від соціального походження, статі, національності; гарантію безоплатного медичного обслуговування в певних межах; рівні умови для розвитку здібностей, що проявляються в існуванні рівних можливостей для виховання дітей, отримання

членами суспільства загальної освіти і професійної підготовки за їхніми бажаннями і здібностями; відсутність привілеїв і елітних умов життя для певних груп працівників, окрім дітей і жінок-матерів; гарантію допомоги людям, які опинилися у надзвичайній ситуації; усунення істотних відмінностей у рівні життя мешканців міста і села, а також населення різних регіонів; свободу пересування, вибору місця проживання.

Перехід до ринкової економіки ставить ряд проблем щодо нового розуміння справедливості. Вона допускає платні медицину та освіту. Все це формує у деяких людей відчуття несправедливості. У ринковій системі доходи окремих людей, а отже, і можливості купівельної спроможності значно більші. Крім того, завжди є група населення, яка не має достатньо ресурсів, а отже, і рівень споживання завжди буде меншим визначеного мінімального стандарту [2, с. 281-282]. Саме тому ринкова економіка проголошує: хочеш жити краще – заробляй. Кожному надається економічна свобода для підприємництва. В межах законодавства створюються умови для одержання високих доходів. Усе це стимулює активну господарську діяльність, усуває зрівнялівку, ліквідує утриманство. Але проблеми дотримання справедливості будуть існувати, поскільки розподіл ресурсів у суспільстві на початковій стадії його розвитку був розподілений нерівномірно.

Демократичні, державно-правові реформи (адміністративна, пенсійна, податкова, трудова) відкривають нові перспективи у визначенні гуманістичної спрямованості соціальної справедливості, її юридичного змісту, зв'язку з природним правом, відповідності розподільчих механізмів загальнолюдянським критеріям – правам людини. Соціальна справедливість – це обумовлена природним правом загальнолюдська цінність, яка представляє собою захищені правом і всім суспільним ладом рівні можливості доступу кожної людини до всіх соціальних благ та інших життєвих цінностей, а також розподіл і законне їх використання з урахуванням власного внеску в суспільство. Сьогодні в Україні актуалізується саме правовий аспект соціальної справедливості, який відповідає новій соціально-політичній орієнтації нашої держави, глибинним економічним та соціально-політичним перетворенням.

У зверненні Президента України В. Януковича з нагоди Дня соціальної справедливості 20 лютого 2013 року зазначається, що реалізація принципів соціальної справедливості є пріоритетним завданням влади, поскільки стан дотримання конституційних прав громадян залишається основним критерієм рівня розвитку суспільства, визначальною ознакою соціальної держави. Ним було наголошено, що «...відповідаючи очікуванням людей, ми робимо впевнені кроки на шляху системної модернізації країни. Саме на впровадження європейських стандартів життя націлені Програма економічних реформ на 2010-2014 роки «Заможне суспільство, конкурентноспроможна економіка, ефективна держава» та соціальні ініціативи...».

Міністр соціальної політики України Н. Королевська вважає, що вирішення питання соціальної справедливості є першочерговим, оскільки саме вона гальмує розвиток держави, породжує невдоволення громадян і численні конфлікти. На її думку, це – гідна праця, соціальний захист, впевненість у завтрашньому дні та гідна оплата праці [12, с. 8].

Громадяни України нині не зовсім розуміють сутність поняття «соціальна справедливість». Федерація профспілок України провела по даному питанню опитування.

Респондентам поставлено одне запитання: «Що таке «соціальна справедливість, на Вашу думку?». Відповіді, отримані від громадян, можна класифікувати наступним чином: лише 1% респондентів вважають, що в їхньому житті все справедливо; 3% – не знають, що таке соціальна справедливість; 15% – упевнені, що соціальна справедливість неможлива; 18% з опитаних запропонували свій варіант; 22% – пропонують представникам усіх верств суспільства ухвалити прийнятне для всіх рішення за круглим столом; 41% респондентів вважають, що потрібна революція.

Основними причинами, що породжують соціальну несправедливість, на сьогодні в Україні визначено:

- низький рівень державних соціальних стандартів та гарантій (занижений розмір прожиткового мінімуму, а відтак, і мінімальної заробітної плати та розмірів державної соціальної допомоги);
- застосування в законодавстві показника «рівень забезпечення прожиткового мінімуму»;
- низький рівень оплати праці найманих працівників, дискримінація в оплаті праці працівників бюджетної сфери;
- заборгованість з виплати заробітної плати;
- високий рівень безробіття серед молоді та осіб передпенсійного віку;
- недосконала податкова система. Оподаткування трудових доходів за ставками, щонайменше, втричі більшими від інших, стягнення податку з доходу, необхідного для фізичного відновлення, внаслідок чого бідні сплачують у 50 разів більше податків, ніж багаті (у розрахунку на гривню доходу);
- високий рівень тінізації економіки, трудових відносин;
- несправедлива пенсійна система (розрив у розмірах пенсій, призначених у різні роки, наявність спецпенсій);
- недотримання прав і основних свобод громадян, порушення трудового законодавства.

Тому першочерговими заходами для забезпечення соціальної справедливості мають стати:

- стабільне зростання реальних доходів працівників, пенсіонерів, допомог соціально вразливим верствам населення та зниження майнового розшарування;
- згортання масштабів бідності та ліквідація її крайньої форми;
- дотримання міжнародних зобов'язань та ратифікація в повному обсязі Європейської соціальної Хартії, Європейського кодексу соцзабезпечення, Конвенції МОП № 102 «Про мінімальні норми соціального забезпечення» та № 117 «Про основні цілі і норми соціальної політики»;
- ухвалення Соціального і Трудового кодексів України;
- удосконалення законодавства з оплати праці та оподаткування;
- перехід від соціальних мінімумів до соціальних стандартів.

Ефективність вирішення цих питань, у першу чергу, залежить від посилення ролі держави в соціальній сфері. Могутня держава потрібна для забезпечення верховенства права, закону, реального впровадження в життя принципів соціальної справедливості в економічній та соціальній сферах.

Для того, щоб побудувати в Україні соціально справедливе суспільство, потрібний тісний діалог і співпраця держави, профспілок і роботодавців, а також максимальний

громадський контроль на всіх стадіях реалізації державної політики. З цією метою був підготовлений та підписаний документ, що має назву «Декларація соціальної справедливості», в якому підкреслюється, що в економічному та соціальному вимірах найпродуктивнішою є така державна політика, що дозволяє людям максимально розкрити свій потенціал, таланти та можливості. Крім того, було визначено, що з 2014 року започатковується заслуховування Щорічної національної доповіді щодо забезпечення соціальної справедливості в Україні [12, с. 10].

Принципи соціальної справедливості є ефективними, коли соціальні програми мають законодавче забезпечення, чітко пов'язуються із бюджетними асигнуваннями, системою оподаткування. Реалізація державних соціальних програм повинна мати не лише економічне, а й соціально гуманітарне обґрунтування на відповідність принципам соціальної справедливості.

Таким чином, на захисті соціальної справедливості повинні стояти держава, політичні партії, громадські організації, інші суспільні структури.

Список літератури:

1. Сидорина Т. Ю. История и теория социальной политики : учебн. пособие / Т. Ю. Сидорина. – М. : РГГУ, 2012. – 555 с.
2. Ле Гранд Дж., Проппер К., Смит С. Экономический анализ социальных проблем : учебн. пособие / Дж. Ле Гранд, К. Проппер, С. Смит ; пер с англ. Л. С. Засимовой ; науч. ред. М. Г. Колосницыной. – М. : Изд. дом Высшей школы экономики, 2013. – 318с.
3. Воронина И. А. Право, общество, государство: история, современные тенденции и перспективы развития : монография / [И. А. Воронина, Т. К. Захарченко, Н. Н. Олейник и др.]. – Донецк : Юго-Восток, 2013. – 291 с.
4. Гришук О. В., Добош З. А. Конвергенція справедливості і права: філософсько-правовий аспект : монографія / О. В. Гришук, З. А. Довбаш. – Хмельницький : Хмельницький університет управління і права, 2013. – 272 с.
5. Алексеев Н. Н. Основы философии права / Н. Н. Алексеев. – СПб. : Юридический институт, 1998. – 216 с.
6. Кальной И. И. Философия права : учебник / И. И. Кальной. – СПб. : Издательство Р. Асланова «Юридический центр Прес», 2006. – 259 с.
7. Ллойд Д. Идея права / Денис Ллойд ; пер. с англ. М. А. Юмашева, Ю. М. Юмашев. – М. : «ЮГОНА», 2002. – 416 с.
8. Малахов В. П. Философия права : учебн. пособие / В. П. Малахов. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2007. – 336с.
9. Бачинин В. А. Энциклопедия философии и социологии права / В. А. Бачинин. – СПб. : Издательство «Юридический центр Прес», 2006. – 1093с.
10. Про день соціальної справедливості : Указ Президента України від 04.11.2011 № 1021/2011 // Урядовий кур'єр. – 2011. – № 208.
11. Економічний словник-довідник / за ред. С. В. Мочерного. – К. : Феміна, 1995. – 368с.
12. Качан Л. Соціальна справедливість: гідна праця та соціальний захист / Лідія Качан // Соціальний захист. – 2013. – № 2. – С. 7-11.
13. Недюха М. П. Правова ідеологія українського суспільства : монографія / М. П. Недюха. – К. : «МП Леся», 2012. – 400 с.

Пасичніченко С. В. Социальная политика и социальная справедливость / С. В. Пасичніченко // Ученые записки Таврического национального университета имени В. И. Вернадского. Серия: Юридические науки. – 2013. – Т. 26 (65). № 2-2. – С. 53-60.

В статье рассмотрена диалектическая связь «справедливость человека – социальная справедливость – право – законность»; проанализированы в контексте историко-правового развития содержание принципа социальной справедливости и правовой справедливости; охарактеризованы причины, порождаю-

щие социальную несправедливость в Украине; обобщены направления Правительства по преодолению социальной несправедливости на правовом уровне в Украине.

Ключевые слова: государство, право, справедливость, правовая справедливость, принципы социальной справедливости, социальное государство, равенство.

SOCIAL POLICY AND SOCIAL JUSTICE

Pasichnichenko S. V.

National Pedagogical University named after M. P. Dragomanov, Kyiv, Ukraine

The article reflects the theoretical approaches and practical recommendations made during the study of the role of social justice in shaping of social legal state of Ukraine. We consider the dialectical relationship «Human Justice - Social Justice – Law – Legality». It was determined that social justice is one of the basic principles of social policy of the state.

We prove that this category is interdisciplinary in nature and requires scientific analysis by the various sciences: philosophy, sociology, ethics, law and others. The idea of justice has been studied throughout the history of mankind by the philosophers Plato, Aristotle, Hegel, Grotius, Kant, Marx, as well as modern scientists Hajek, Dahrendorf, Nozick, Popper, Rawls. We emphasized great contribution to the study of the moral aspect of social justice of such Soviet scientists as Berbeshkina, Davidovich, Zaslavska, Pazenok, Rymashevskaya, Rogovin and others. Whereas the legal aspect (correlation between social justice and rule of law, crime and punishment, legal liability, etc.) is described in the works of Baranov, Bonner, Vengerov, Greenberg, Kerimov, Maltsev et al.

We analysed the concept of social justice as reflected in the works of Rawls, Loyd, Malakhov, Alekseev, and Nersesyan. According to J. Rawls main principles of social security should be as follows: everyone should have equal rights in respect to the most common system of equal basic liberties; social and economic inequality must be organized in such a way that it favours those less privileged, and is open to everyone under conditions of fair equality and opportunity.

According to N. Alekseev justice is realisation by a person of ideas about the proper order; according to I. Kalnyi justice covers mandatory equal rights of people to carry out their life projects, the correlation between efforts spent and results gained, merits and their recognition.

We came to the conclusion that social justice is a universal human value meaning protected by the law and social order equal opportunities to every person to get all the social benefits and other social values, as well as distribution and lawful use, taking into account their contribution to society.

We determined main features of modern theories of justice and measures taken by the state of Ukraine on the implementation of social justice in the society.

We also analysed in the context of historical and legal development the meaning of the principles of social justice and legal justice, and described the causes of social injustice in Ukraine: low social standards (underestimated cost of living, and thus the minimum wage and state social assistance); application of legal definition «fulfilment of subsistence level»; low salaries of employees, discrimination in pay of public sector employees; arrears of wages; high unemployment among young people and those approaching retirement age; imperfect tax system; taxation of income at triple rates so that the poor pay 50 times more tax than the rich (per one hryvnia income); high level of shadow economy labour relations; unfair pension system (the gap in pension benefits allocated in different years, the availability of special pensions); violation of basic human rights, freedoms, and labour laws.

We generalized efforts of the Government to overcome social injustice at the legal level in Ukraine: stable growth in income of workers, pensioners and social assistance to vulnerable part of population and reduction of stratification; reduction of poverty and elimination of its extreme forms; compliance with international obligations and full ratification of the European Social Charter and the European Code of Welfare, ILO Convention 102 «On the Minimum Standards of Social Security» and 117 «On the basic aims and standards of social policy»; adoption of the Social and Labour Code of Ukraine; improvement of legislation on wages and taxation; transition from social minimum to social standards.

We specified the subjects of the state which should facilitate the implementation and legal protection of social justice into the life of every human being and a citizen of Ukrainian state. We emphasized that to build socially just society in Ukraine it is required to start a close dialogue and cooperation between the state, trade unions and employers, and maximum public scrutiny at all stages of the public policy. Moreover it is the duty of political parties, public organizations, and other public structures to protect social justice.

Key words: state, law, justice, legal justice, principles of social justice, welfare state, equality.